
Dr Emilija LAZAREVIĆ
Institut za pedagoška istraživanja
Beograd

Izvorni naučni rad PEDAGOGIJA LXIX, 3, 2014. UDK: 159.946.3-056.3-053.2 ; 376:616.89-008.434.5
--

RAZVIJENOST FONOLOŠKE SVESTI KAO PRETČITALAČKE VEŠTINE DECE PREDŠKOLSKOG UZRASTA¹

Rezime: U radu je predstavljen deo rezultata prve faze longitudinalne studije razvoja dečje pismenosti u Srbiji. Cilj ove faze istraživanja bio je da se sagleda razvijenost fonoloških sposobnosti dece predškolskog uzrasta i to sposobnost auditivne diskriminacije i kvalitet artikulacije glasova. Istraživanje je realizovano na prigodnom uzorku od 65 dece predškolskog uzrasta. Dobijen je nalaz da u domenu sposobnosti auditivne diskriminacije deca imaju skorove iznad prosečnih vrednosti, a da u domenu artikulacije glasova čak 42,2% dece ima poremećaj u izgovoru glasova po tipu različitih vrsta distorzija i supstitucija. Sagledavanje razvijenosti navedenih prediktora fonološke sposobnosti dece predškolskog uzrasta omogućava da se na pouzdanim osnovama osmisle postupci stimulativnog rada s ciljem da se smanje poremećaji čitanja i pisanja, koji su, i pored transparentnosti ortografije srpskog jezika, u porastu.

Cljučne reči: fonološka svest, pretčitalačke veštine dece predškolskog uzrasta, poremećaji čitanja i pisanja.

Interesovanje za razvijenost prediktora za uspešno ovladavanje veštinama čitanja i pisanja proizlazi iz potrebe ranoga otkrivanja teškoća koje mogu da dovedu do problema u ovladavanju čitanjem i pisanjem. Aktuelnost ove teme potvrđuje brojnost istraživanja različitih prediktora uspešnog usvajanja čitanja i pisanja, kao što su: razvijenost fonološke sposobnosti, bogatstvo leksičkog fonda, sposobnost prepoznavanja i stepen razumevanja koncepata o pisanom kodu dece predškolskog uzrasta (Torgesen, 2000; Bishop & Snowling, 2004; Carroll & Snowling, 2004; Chiat & Roy, 2008). Najviše ispitivani prediktor za uspešno usvajanje čitanja i pisanja jeste razvijenost fonoloških varijabli, a razni istraživači podržavaju ideju o različitom značaju i uticaju pojedinih segmenata fonološke sposobnosti (De Cara & Goswami, 2002; Goswami, 2000; Ziegler & Goswami, 2005). Takođe, prisutna su i različita shvatanja o značaju razvijenosti fonoloških varijabli u različitim fazama razvoja sposobnosti čitanja i pisanja (Hul-

¹ Članak predstavlja rezultat rada na projektima »Od podsticanja inicijative, saradnje, stvaralaštva u obrazovanju do novih uloga i identiteta u društvu« (br. 179034) i »Unapređivanje kvaliteta i dostupnosti obrazovanja u procesima modernizacije Srbije« (br. 47008), koje finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (2011–2014).

* * *

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ КУЛЬТУРЫ

Резюме: В статье представлены результаты анализа характера образования будущих учителей изобразительного искусства в области психологии, педагогики и методики преподавания, а также мнение учителей изобразительного искусства об их первоначальном профессиональном образовании. Мы подошли к выводу, что между учебными планами и программами высших учебных заведений, которые готовят учителей изобразительного искусства, существуют большие различия – например, что касается количества уроков, посвященных предметам по области педагогики, психологии и методики преподавания или как организуется практика студентов в школах. С другой стороны, у преподавателей изобразительного искусства обнаружено противоречивое мнение о природе профессионального образования, о чем свидетельствует тот факт, что около половины респондентов считают, что педагогическо-психологическо-методическое образование необходимо для лучшего осуществления учебного процесса, в то время как более три четверти респондентов заявили, что для профессии учителя важнейшим является талант.

Ключевые слова: профессиональное образование преподавателей изобразительного искусства, педагогическо-психологическо-методическая подготовка учителей.

Kada je reč o organizovanju inicijalnog profesionalnog obrazovanja, nastavnici predlažu različita rešenja: osnivanje visoke pedagoške škole za obrazovanje nastavnika, formiranje posebnog smera na fakultetima na kome bi se pripremali nastavnici likovne kulture, koncipiranje studija tako da studenti imaju priliku da se od početka studija opredele za nastavnički poziv.

Zaključna razmatranja

Rezultati istraživanja ukazuju na to da u institucijama koje su činile uzorak istraživanja postoje razlike u pogledu fonda časova predmeta iz oblasti pedagogije, psihologije i metodike nastave i u organizovanju prakse studenata u školama, te da postoji potreba za preispitivanjem odnosa umetničkog i psihološko-pedagoško-metodičkog obrazovanja budućih nastavnika likovne kulture.

Kada je reč o modelu inicijalnog profesionalnog obrazovanja nastavnika likovne kulture, nameće se pitanje kada kandidati treba da se opredeljuju za nastavnički poziv. Naime, mi sa pouzdanjem ne znamo da li studenti prilikom upisa na određeni fakultet sebe vide kao buduće nastavnike likovne kulture i da li žele da se bave nastavničkom profesijom. Moguća su dva modela studija: model u kome kandidati na početku studija biraju da se pripremaju za nastavničku profesiju i model u kome bi studenti, po završetku nekog od umetničkih fakulteta, ukoliko žele da rade kao nastavnici, pohađali master studije koncipirane na takav način da ih prireme za nastavničku profesiju.

Literatura

1. European Commission (2005). *Common European principles for teacher competences and qualifications*. Brussels.
2. Joksimović, A. (2009). Inicijalno školovanje, profil i uloga nastavnika vizuelnih umetnosti. *Nastava i vaspitanje*, 9, 73–89.
3. Marjanović, A. (2003). Zastupljenost individualizovanog pristupa učeniku u nastavi likovne kulture u starijim razredima osnovne škole. *Nastava i vaspitanje*, 5, 50–61.
4. Radulović, L. (2011). *Obrazovanje nastavnika za refleksivnu praksu*. Beograd: Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu.

* * *

PROFESSIONAL EDUCATION OF ART CULTURE TEACHERS

Summary: *In the paper, we presented results of the character analysis of education of future art culture teachers from the fields of psychology, pedagogy and teaching methodology, as well as attitudes of Art Culture teachers about their initial professional education. Given finding that there are significance differences concerning curricula at the higher education institutions where art teachers are educated, both concerning the number of classes of the subjects Pedagogy, Psychology and Teaching Methodology as well as in the field of organising professional training of students at schools. On the other hand, teachers of Art culture have contradictory about the character of professional education. This is supported by the opinion of one half of the interviewees think that pedagogical-psychological education is necessary for realisation of the teaching process whereas over three fourths of the interviewees have the opinion that teaching profession requires talent as the most important factor.*

Key words: *professional education of teachers of art culture, pedagogical-psychological-methodological education of teachers.*

gogije, vaspitanje u slobodnom vremenu, vrednosti i vaspitanje, kultura i vaspitanje. Joksimović (2009) navodi da se pomenute teme ne nalaze ni u programima fakulteta koji obrazuju nastavnike vizuelnih umetnosti u Sjedinjenim Američkim Državama, Kanadi, Velikoj Britaniji, Francuskoj, Nemačkoj, Finskoj, Austriji, Sloveniji i Hrvatskoj. Takođe, rezultati analize programa ukazuju na to da na pojedinim visokoškolskim institucijama koje obrazuju buduće nastavnike likovne kulture ne postoje važne pedagoške teme, kao što su: načini kontinuiranog praćenja i evaluacije nastave i rada nastavnika, oblast liderstva i menadžmenta, oblici i sadržaji saradnje roditelja i nastavnika.

Nastavna praksa je prisutna u svim analiziranim studijskim programima, realizuje se kroskurikularno, kroz sadržaje psihološko-pedagoško-metodičke grupe predmeta i kao posebna praksa u školama. Broj sati prakse studenata, budućih nastavnika likovne kulture, primetno varira: najmanji fond časova prakse imaju studenti Fakulteta primenjenih umetnosti u Beogradu (dva časa nedeljno u toku jednog semestra na četvrtoj godini studija), dok program master studija na Fakultetu likovnih umetnosti u Beogradu uključuje praksu na prvoj i drugoj godini u trajanju od dva časa nedeljno, i to u predškolskim ustanovama, u osnovnim i srednjim školama, u školama za decu sa posebnim potrebama i u ustanovama koje vode brigu o deci bez roditeljskog staranja. Na Visokoj školi likovnih i primenjenih umetnosti u Beogradu praksa je zastupljena sa po tri časa nedeljno u toku petog i šestog semestra.

S druge strane, naše je istraživanje pokazalo da petina anketiranih nastavnika zaposlenih u srednjim školama nije u toku svog inicijalnog profesionalnog obrazovanja imala predmete iz oblasti psihologije, pedagogije i metodike nastave, kao ni dovoljan broj predmeta iz oblasti umetnosti. Naime, od ukupnog broja anketiranih nastavnika zaposlenih u srednjim školama, 14,3% je navelo da na studijama nije polagalo predmete iz oblasti pedagogije, metodike nastave i psihologije. Za razliku od nastavnika likovne kulture u srednjim školama, izuzetno visok procenat (95,7%) nastavnika likovne kulture u osnovnim školama naveo je da je tokom studija polagao predmete iz oblasti pedagogije, metodike nastave i psihologije. Takođe, visok procenat nastavnika likovne kulture (51,4%) u potpunosti ili u velikoj meri (42,8%) saglasan je sa stavom da je za uspešnu realizaciju nastave likovne kulture nastavniku potrebno znanje iz pedagogije, metodike nastave, psihologije i didaktike. Istovremeno, čak 87,7% anketiranih nastavnika smatra da je za nastavnički poziv potreban talenat koji treba dalje razvijati u procesu inicijalnog profesionalnog obrazovanja i stalnim stručnim usavršavanjem.

Najveći procenat anketiranih nastavnika (67%) smatra da je neophodno da se tokom studija organizuje više prakse u školama i da ona treba da bude sadržajnija, da uključuje hospitovanje i analizu nastavnih časova. Isti procenat nastavnika smatra da je potrebno na studijama povećati fond časova iz psihološko-pedagoško-metodičke grupe predmeta, a kada je reč o sadržaju ovih predmeta, navode da ih treba obogatiti sledećim temama: novi medijumi, obrazovna tehnologija, inkluzija, značaj umetnosti za razvoj ličnosti, ocenjivanje i motivacija učenika, razvoj deteta, psihologija dečijeg crteža, značaj stalnog stručnog usavršavanja. Takođe, 34% anketiranih nastavnika navelo je da je neophodna bolja selekcija kandidata za nastavnički poziv, a 26% je navelo da je neophodno kvalitetnije organizovati period pripravnništva. Jedan broj (12%) anketiranih nastavnika ukazao je na potrebu uspostavljanja saradnje sa inostranim fakultetima s ciljem da se razmenjuju iskustva i da se upoznaju školski sistemi u drugim zemaljama; 46% je akcentovalo potrebu da se osnuju udruženja nastavnika likovne kulture, a 35% potrebu da se pokrene časopis koji bi bio okrenut pitanjima nastave likovne kulture.

Takođe, predstavili smo i deo rezultata istraživanja stavova nastavnika likovne kulture o njihovom inicijalnom profesionalnom obrazovanju. Uzorak istraživanja činilo je 220 nastavnika likovne kulture zaposlenih u osnovnim i srednjim školama u Srbiji.

Rezultati istraživanja

Rezultati našeg istraživanja pokazuju da je inicijalno obrazovanje nastavnika likovne kulture u našoj zemlji raznoliko i da se odnos umetničkog i psihološko-pedagoško-metodičkog aspekta obrazovanja nastavnika likovne kulture razlikuje od institucije do institucije. Tako u školama rade nastavnici čije je inicijalno profesionalno obrazovanje trajalo dve godine (na Višoj školi likovnih i primenjenih umetnosti, Višoj pedagoškoj akademiji), oni kojima je inicijalno profesionalno obrazovanje trajalo pet (na Fakultetu likovnih umetnosti, Fakultetu primenjenih umetnosti), pa čak i sedam godina (nastavnici koji su završili magistarske studije na nekom od umetničkih fakulteta), diplomci trogodišnje Više škole likovnih i primenjenih umetnosti (sada Visoke škole likovnih i primenjenih umetnosti strukovnih studija), zatim nastavnici koji su diplomirali na Filozofskom fakultetu – osek Istorija umetnosti, koji tokom četvorogodišnjih studija nisu imali nijedan predmet iz oblasti psihologije, pedagogije i metodike, ali ni predmete čiji su sadržaji u vezi sa likovnim tehnikama, različitim umetničkim oblastima i sl.

Analiza programa studija pokazala je da postoje velike razlike u koncepciji, sadržaju i fondu časova predmeta iz oblasti psihologije, pedagogije i metodike nastave, kao i u organizovanju prakse studenata u školama. Analiza ciljeva, ishoda i tema koje su zastupljene u planu i programu predmeta iz oblasti psihologije, govori da oni obuhvataju sadržaje iz opšte psihologije i psihologije ličnosti, koji su relevantni za bavljenje umetnošću, ali da je nedovoljna zastupljenost sadržaja iz razvojne i pedagoške psihologije. Za razliku od drugih fakulteta, u programu Fakulteta likovnih umetnosti u Beogradu postoje četiri jednosemestralna predmeta iz oblasti psihologije (Psihologija ličnosti, Psihologija 2, Psihologija umetnosti i Psihologija stvaralaštva) u okviru kojih budući nastavnici likovne kulture mogu da ovladaju sadržajima koji su relevantni za nastavni rad.

Analiza programa predmeta iz oblasti pedagogije i didaktike na Fakultetu likovnih umetnosti u Beogradu, Fakultetu primenjenih umetnosti u Beogradu i Akademiji umetnosti u Novom Sadu pokazuje da u njima dominiraju sledeći ciljevi i ishodi: da studenti steknu znanja o obrazovnom sistemu u našoj zemlji i da razumeju osnovne zakonitosti vaspitanja i obrazovanja; da steknu znanje o pedagogiji kao nauci; da razviju osnovne komunikacijske veštine; da umeju da planiraju nastavni proces; da se osposobe za adekvatan izbor nastavnih metoda, sredstava i oblika rada i za kreiranje sredine za učenje koja je u funkciji postavljenih ciljeva obrazovno-vaspitnog rada; da se osposobe da u praksi primenjuju tehnike kontinuiranog i autentičnog procenjivanja dostignuća učenika; da razviju potrebu i sposobnost da relevantno rasuđuju o različitim pedagoškim problemima; da se osposobe da argumentuju svoje pedagoške stavove; da razviju aktivan istraživački pristup prema pedagoškoj delatnosti.

Nadalje, rezultati analize programa ukazuju na to da su u programima Fakulteta primenjenih umetnosti u Beogradu i Visoke škole likovnih i primenjenih umetnosti zastupljene sledeće teme koje se ne izučavaju na Fakultetu likovnih umetnosti u Beogradu i Akademiji umetnosti u Novom Sadu: epistemološko-metodološke osnove peda-

Dr Isidora KORAC
Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
Beograd

Izvorni naučni rad PEDAGOGIJA LXIX, 3, 2014. UDK: 371.134 ; 371.3::73/76
--

PROFESIONALNO OBRAZOVANJE NASTAVNIKA LIKOVNE KULTURE

Rezime: U radu su predstavljeni rezultati analize karaktera obrazovanja budućih nastavnika likovne kulture iz oblasti psihologije, pedagogije i metodike nastave, kao i stavovi nastavnika likovne kulture o njihovom inicijalnom profesionalnom obrazovanju. Dobijen je nalaz da između studijskih planova i programa visokoškolskih institucija na kojima se pripremaju nastavnici likovne kulture postoje velike razlike, kako u pogledu fonda časova za predmete iz oblasti pedagogije, psihologije i metodike nastave, tako i u pogledu organizovanja prakse studenata u školama. S druge strane, nastavnici likovne kulture imaju protivrečne stavove o karakteru profesionalnog obrazovanja, o čemu svedoči podatak da oko polovina ispitanih smatra da je pedagoško-psihološko-metodičko obrazovanje neophodno za kvalitetniju realizaciju nastavnog procesa, dok se preko tri četvrtine izjašnjava da je za nastavničku profesiju najvažniji talent.

Cljučne reči: profesionalno obrazovanje nastavnika likovne kulture, pedagoško-psihološko-metodičko obrazovanje nastavnika.

Kompetencije nastavnika likovne kulture zasnivaju se na raznovrsnim ulogama u nastavi, koje su vezane za planiranje, organizovanje, realizaciju i evaluaciju vaspitno-obrazovnog rada. Pitanje koje se otvara jeste da li tokom inicijalnog profesionalnog obrazovanja budući nastavnici likovne kulture razvijaju potrebne kompetencije za preuzimanje novih, sve složenijih zadataka i uloga.

Metodologija istraživanja

Cilj istraživanja bio je da se ispita u kom stepenu programi inicijalnog profesionalnog obrazovanja nastavnika likovne kulture mogu da pomognu razvijanju pedagoško-psihološko-metodičkih kompetencija nastavnika likovne kulture. Analizirani su programi osnovnih i master studija Fakulteta likovnih umetnosti u Beogradu, osnovnih studija Visoke škole likovnih i primenjenih umetnosti u Beogradu, osnovnih studija Fakulteta primenjenih umetnosti u Beogradu i osnovnih studija Akademije umetnosti u Novom Sadu.

emotional empathy among the candidates of different studying programmes, but that this difference does not exist when compare students of the first, fourth and sixth year of studies, and this point to the fact that during studies there is no further development of emotional empathy of students.

Key words: *emotional empathy, students, helping professions.*

* * *

УРОВНИ ЭМОЦИОНАЛЬНОЙ ЭМПАТИИ У СТУДЕНТОВ РАЗЛИЧНЫХ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ПРОГРАММ

Резюме: *В статье представлены результаты изучения, на факультете в г. Фоча (Республика Сербская), эмоционального сопереживания у студентов медицины, дефектологии, здравоохранения, теологии, которые готовятся стать "профессиональными помощниками". В исследование были включены 297 респондентов обоих полов. Чтобы проверить соучастие, мы использовали адаптированную "Анкету для измерения эмоционального сопереживания (QМЕЕ)". Что касается эмоционального сопереживания, по результатам исследования было выявлено, что существует статистически значимая разница между студентами разных учебных программ; эта разница не существует при сравнении студентов первого, четвертого и шестого курсов, что ведет к выводу, что в течение учебы не происходит дальнейшее развитие эмоционального сопереживания студентов.*

Ключевые слова: *эмоциональное сопереживание, студенты, помогающие профессии.*